

SETATAMENTE SA MEDIA

Eskom e tlaleha profite ya yona ya halofo ya pele ya selemo ya diranta tse dibillione tse 9.3

Labobedi, 25 Pudungwana 2013: Eskom kajeno e tlaleha profiti ya diranta tse dibillione tse 9.3 bakeng sa dikgwedi tse tsheletseng tse felang ka la 30 Lwetse 2014. E ka tlase ka 24% ho tloha diranteng tse dibillione tse 2.2 bakeng sa nako e tshwanang selemong se fetileng.

Le hoja Eskom e tlalehile profiti ya diranta tse dibillione tse 9.3 halofong ya pele ya selemo sa ditjhelete, ho lebeletswe hore diprofiti tsena di tla theoha ho fitlela ho diranta tse dibillione tse 0.5 bakeng sa selemo se feletseng sa ditjhelete. Lebaka ke hobane tjhelete e amohelwang ka ho tlwaelehileng nakong ya mariha e phahame haholo ho feta tjhelete e amohelwang nakong ya lehlabula ka lebaka la tshebediso ya ditefiso bakeng sa dikhastomara tse ka sehloohong tsa indasteri mme ho na le tlhokomelo e fokolang e etswang dipolanteng tsa motlakase tsa Eskom – e tlatsetsang profiting ya halofo ya pele ya selemo, ha e le mona ditefiso di le tlase nakong ya lehlabula mme ditshebetso tsa tlhokomelo di a phahama ka lebaka la ditjeo tse phahameng haholo.

Tjhelete ya sehlopha e amohetsweng karolong ya pele ya selemo sa ditjhelete sa 2014/15 e eketsehile ka 5.4% ho isa ho diranta tse dibillione tse 81.9 (2013: diranta tse dibillione tse 77.7). Sena se bontsha kamo ya ho theoha ha keketso ya ditefello tsa 8% ka lebaka la ho fokotseha ha tlhoko ya motlakase. Kgolo ya tjhelete e amohelwang e ile ya sitiswa ke ditjeo tsa motheo tse eketsehang ka lebaka la ditheko tse eketsehileng tse tswang ho bahlahisi ba ikemetseng ba motlakase (di-IPP) ho thusa ho lekanya tlhoko le phepelo ya motlakase, dikeketso ditjeong tsa mashala, le ho tswela pele ha tshebediso ya *open-cycle gas turbines* (OCGTs).

Mookamedi ya ka Sehloohong wa Eskom, Tshediso Matona o itse: “Re tla sebetsa hore re fihlelle botsitso ba ditjhelete le tshebetso ka mogkwa o nang le tekatekano, ka ditshebetso tse atlehang kahare, ho fetela tshebetsong e baballang tjhelete ya ditefiso ka ditshebetso tse laolang ditefis, ho fanyeha ditshebetso tse ding, kapa ho fetola diprojeke, le ka tshehetso ya mmuso.”

Boemo bo botle ba ditjhelete ba Eskom bo ile ba mpefala dilemong tse mmalwa tse fetileng ka lebaka la dikeketso tse kgolo tsa ditjeo, dithekiso tse tlase, le ho hloleha ho sebedisa mogkwa o atlehileng wa ditefiso nakong eo e neng e tshwanetse ho tsetela ka matla dibaka tse ntjha le mela e metjha ya motlakase bakeng sa naha. Ho phaella mona, ho boloka molao o motjha wa taolo ha dintho tse ntshetswang moyeng, sena se ile sa hlahisa ditjeo tse phahameng haholo tsa ditjhelete.

Eskom e qadile leano la tshebediso ya ditjhelete kahare le bitswang Business Productivity Programme (BPP) selemong se fetileng ho fokotsa ditjeo le ho etsa hore mokgatlo o sebetse ka mokgwa o atlehileng haholo. Ho rerilwe hore ho fihlellwe kakaretso ya ho boloka tjhelete e fihlang ho diranta tse dibillione tse 9.8 bakeng sa selemo sa ditjhelete sa 2014/15. Empa tshebetso e atlehileng ka boyona feela e ke ke ya rarolla mathata a ditjhelete a khamphani.

Motsamaisi wa Ditjhelete wa Eskom, Tsholofelo Molefe, o itse: "Re sebetsa le Komitsi ya Tshebetso ya Kahare e e entsweng ka Matona a Dikgwebo tsa Setjhaba, Letona la Matla le Letona la Ditjhelete e le hore re fumane ditharollo tse tshwarellang le tse tsitsitseng, mme boikgathatso bona bo se bo hlahisitswe ditholwana tsa pele, ha lefapha la Matlotlo la Naha le bolela tshehetso ya lona bakeng sa Eskomo kgwedding e fetileng. Tshehetso ena e tla fana ka tjhelete ka nako e kgutshwanyane, empa ka nako e telele ho tla hlokeha ka matla hore ditefiso di bontshe ditjeo tsa phepele ya motlakase."

"Le hoja tjhelete e amohetsweng ya motlakase e eketsehile ka 5.9% ho fihla ho diranta tse dibillione tse 81.9 nakong e tlasa tlhahlobo, dithekiso tsa motlakase di theohile ka 1.4% ka lebaka la disetraeke tse neng di nammeng indastering ya merapo le ho kwalwa ha seqhibidihisi sa alaminiamo sa Bayside. Re ile ra etsa tswala e lekaneng ya diranta tse dibillione tse 1.6 ho tswa ho se bitswang *embedded derivatives* nakong e tlasa tlhahlobo ka mora hore seqhibidihisi sa alaminiamo sa Bayside se kwalwe," ho boletse Mof Molefe.

Tjhelete e amohetsweng bakeng sa kilowatt e rekiswang ka hora e eketsehile ka disente tse 74, ha ho bapiswa le disente tse 69 ka nako e tshwanang selemong se fetileng, le hoja ditjeo tsa tshebetso di ile tsa nyoloha ho fihla ho disente tse 62 ho tloha disenteng tse 55.

Leano la tshehetso ya ditjhelete la diranta tse dibillione tse 200 bakeng sa Third Multi-year Price Determination (MYPD3) ho tloha ka la 1 Mmesa 2014 ho fihla ka la 31 Tlhakubele 2018 le tswela pele hantle, ho na le tshehetso ya ditjhelete ya 32.8% e fumanweng (diranta tse dibillione tse 66).

Ka la 13 Lwetse 2014, Khabinete e tjhaetse monwana tshehetso ya ditjhelete bakeng sa Eskom le botsitso ba yona ba ditjhelete le ho etsa bonnete ba hore ho na le tshireletso e tsitsitseng ya matla bakeng sa naha ka sepheo sa ho thusa kgolong ya GDP. Ka la 22 Mphalane 2014, Letona la Ditjhelete, Mong Nhlanhla Nene, o boletse hore tshehetso ya tjhelete ya bonyane diranta tse dibillione tse 20 e tla fuwa Eskom. Qalong tshehetso ena e ile ya bonahala e le matla haholo, mohato tseleng e isang botsitsong ba ditjhelete.

Ka mora ho theolelwa maamong a tlase ha Moody' Investors Service, Eskom le yona e ile ya theolelwa maamong a tlase a Ba1 ka tebello ya ho tsitsa ka 7 Pudukwana 2014. Le ha ho le jwalo, Standard & Poor's (S&P) e ile ya tlosa CreditWatch e mpe e neng e behilwe ho Eskom, le hona ho le tiisetso ya tjhebelopele e mpe ya dintlha tsa BBB ka la 11

Pudungwana 2014, le tiisetso ya Fitch Rating bakeng sa dintlha tsa krediti tsa Eskom tsa BBB+ le tjebelopele e mpe ya 28 Mphalane 2014. Bobedi Fitch le S&P ba bontshitse hore tshehetso ya mmuso e bile le kamo e tsitsisang mme ba tla tshehetso tjelele ya Eskom le krediti ya metrics.

“Ho theolelwa boemong bo tlase hofe kapa hofe ho tla ba le kamo e mpe haholo bokgoning ba Eskom ba ho fumana tshehetso ya tjelele e tswang kantle kapa sena se tla baka dinyollo tse phahameng haholo tsa ditjeo tseo Eskomo e ka kgonang ho di kadima,” Mof Molefe o boletse jwalo.

Kakaretso ya tjelele ya sekoloto se saletsweng morao sa bomasepala e eketsehile ka diranta tse dibillione tse 4 (Tlhakubele 2014: diranta tse dibillione tse 2.6). Ho eketseha ha sekoloto se saletseng morao ho ama hampe khetjhe. Ka mora kenello ya Letona la Dikgwebo tsa Setjhaba, Mof Lynne Brown le Letona la Taolo ya Mekgatlo ya Kgwebo le Ditaba tsa Setso, Mong Pravin Gordhan Eskom e ile ya emisa ka nakwana ho kgaolwa ha phepele ya motlakase ho bomasepala ba bararo ba Freistata, sena se ne se tla etsahala ka la 3 Mphalane 2014.

Matona a kopile nako ya ho fumana tharollo ya bothata bona. Re tshehetsa kopo ya matona ho tswela pele ka kenyeletsa mahlakore a mang tabeng ena, ka hobane sena se tla le kgahlamelo e mpe ka sebele botsitsong ba ditjelele ba Eskomo le ditjeleteng tsa khetjhe. Jwaloka karolo ya tshebetso ena, re kenyeletsa Premiya ya Freistata le bomasepala ba amehang ka tshepo ya hore ba tla tla le maano a sebetsang ha ho etsa ditefello.

Ho iphaphatha le molao wa ho sireletsa tikolohong hore e se be le kotsi le ha e le nngwe, Eskom e tswela pele ho nka mehato ya ho fokotsa dikoloi tsa yona tse teng, le hoja phokotso e kgolo ya ho ntshuwa ha kgase ya carbon dioxide ho tla kgoneha feela ka ho tswakwa ha matla, ka tlhahiso e ntjha ya dikoloi.

Sistimi ya matla ya Eskom e tswela pele ho fokotseha haholo. Ntle le hore ho bile le diketsahalo tse tharo tsa ho kgaolwa ha motlakase ka mantsiboya a mararo ao tlhoko ya motlakane e neng e phahameng haholo ka Phupjane 2014, tlhoko ya motlakase e ile ya fihlellwa dikgweding tse tshelatseng tse ho fihla ka 30 Lwetse 2014. Tlhoko ya motlakase e ile ya fihlellwa hantle motshehare, mme le hoja mantsiboya tlhoko ya motlakase e ne e le matla haholo, bokgoni ba ho hlahisa motlakase le diresefe tsa maamong a tshohanyetso di ne di le teng ho fihlella tlhoko ena.

“Sena se ile sa fihlellwa ka ho sebedisa dikgetho tse ding le ka ho sebedisa ditheishene tsa *utilisation of the open-cycle gas turbine* (OCGT). Le ha ho le jwalo, re tlameha ho lemoha hore Eskom e ke ke ya kgona ho tswela pele ho boloka kganya ka mokgwa ofe kapa ofe ka ho sena se na le ditlamorao tse mpe leanong le letle,” ho boletse jwalo Mong Matona.

Sebopeliso sa phephetso ya ho kgona ho fana ka phepelo ena se fetoha ho tloha nakong ya mantsiboya eo motlakase o hlokehang haholo mariha ho fihlela nakong eo motlakase o hlokehang ka yona motshehare ka lehlabula. Eskom e kgaola motlakase ka sepheo sa ho leka ho thibela ho kwalwa ha motlakase ka nako e telele le ho thibela ho senyeha ha sistimi kaofela, hobane sena se tla ba le kgahlamelo e mpe moruong.

Nako ya lehlabula ke nako ya ho lokisa dintho, hammoho le ketsahalo ya Majuba, ho kgaola motlakase ho ke ha ha behellwa thoko jwaloka tsela e laolehileng ya ho sireletsa grid ya naha hore e se we ka ho feletseng kapa ho ba le blackout ka ho feletseng.

Modula-setulo wa Eskom, Zola Tsotsi, o itse: “Re boletse hore, e se e le nako jwalo, hore phepelo ya rona ya motlakase e tla ba tlasa kगतello ho fihlela re atolositse haholo lenaneo la rona ya ho kgona ho fana ka phepelo. Diprojekete tsa rona tse kgolo le tse ntjha, Medupi, Kusile, le Ingula, di fihleletse mehato ya bohlokwa e theknikhale. Polante ya rona ya moya, Sere, e sebeditse hantle haholo ho feta kamoo re neng re lebeletse kateng le ho qala ho fepela matla ho grid ka Mphalane kapele ho letsatsi le behilweng la Tshitwe.”

“Re bone diprojeke tse ngata tse tsosoloswang ho tswa ho di-IPP tse hokellwang ho grid le ho fana ka matla a motlakase. Re tshepa hore phepelo e tswang ho di-IPP e tla hola butle butle, ho thusa ho laola kगतello ena matleng a motlakase. Maafrika Borwa a entse karolo e kgolo ka nnete mabapi le ho laola boemo ba motlakase, mme re tswela pele ho kopa mosebedisi e mong le e mong wa motlakase hore a sebedise motlakase ka ho o baballa,” o boletse jwalo.

Kगतellopele e ntle e ntse e etswa mabapi le Medupi Yuniti ya 6, ka momahano ya pele ya tshebedisano, mme ho etswa ntho e nngwe le e nngwe ho fihlella letsatsi le behilweng la la 24 Tshitwe 2014. Le ha ho le jwalo, jwaloka diprojekeng dife kapa dife tse kgolo haholo, ho na le dikotsi tse ka nqane ho taolo ya botsamaisi mme sena se behilwe leihlo ke botsamaisi. Tshebediso e feletseng ya kgwebo bakeng sa yuniti ena e lebeletse hoo e ka bang dikgwedi tse tshelatseng hamorao. Disebediswa tse eketsehileng di ile tsa kengwa tshebetsong bakeng sa Yuniti ya 6 ke bobedi borakotraka ba boilara le taolo le ho kengwa ha disebediswa (C&I) ho qoba ho dieha hofe kapa hofe ha disebediswa. Ho ile ha qadiswa ditjhifi tse eketsehileng tse sebetsang ka dihora tse 24 ka letsatsi, matsatsi a supileng ka beke, e lehore ho potlakiswe kगतellopele setsheng. Eskom e tswela pele ho sebetsa le borakotraka ho rarolla mathata afe kapa afe a ka sitisang nako e behilweng.

Qadiso ya tshebetso ya yuniti e latelang, Yuniti ya 5, e ne e behetswe hore e tla etsahala dikgweding tse tshelatseng e le hore Yuniti ya 6 e ka sebetsa. Eskom e bontshitse hore sena se ke ke sa hlola se kgoneha ka lebaka la diphephetso tse bileng teng Yuniting ya 5, ka hobane disebediswa di ile tsa tloswa Yuniting ya 5 mme tsa iswa Yuniting ya 6 e le ha ho lekwa ho fihlella nako e behilweng bakeng sa Yuniti ya 6. Nako e lebeletsweng ya ho qeta Yuniti ya 5 le diyuniti tse setseng e tla ba nakong ya Tlhakubele 2015.

Projeke ya Kusile e tswela pele hantle ka mora ho raroalla mathata a maholo a boleng ba boilara, ho fumana kontraka e tlasa e kgolo ho sebetsa ho planteng ya *flue gas desulphurisation* (FGD), le ho fumana mangolo a tumello bakeng sa sebaka sa ho boloka mashala le letamo la molora ka tshebetso ya paballo ho ile ha etsa hore ho etswe botjha molao. Polante ya 4 800 MW e nakong bakeng sa ho momahanya ditshebetso le yuniti ya pele ka Tshitwe 2015.

Eskom le borakontra ba entse tshebetso e thata ya tshalomorao le ho tsosoloswa ha maano e le hore ho tshwarwe nako e behilweng. Ho phaella mona, leano la kgwebo le entswe e le hore ho eketswe disebediswa tsa borakontraka le ho ntlafatsa tshebetso ya bona.

Eskom e haha diteishene tse eketsehileng tsa matla a motlakase le melao e meholo e tsamaisang motlakase ho fihlella ditlhoko tse eketseheng tsa Afrika Borwa le ho tswaka phephelo ya matla a motlakase hore etswe mehloding e fapaneng. Qetellong, lenaneo le atolositsweng la ho fana ka motlakase, le qadileng ka 2005 ho lebeletswe hore le phethwe ka 2020/21, le tla eketsa tlhahiso ya motlakase ka 17 384 MW, mela ya phetiso ya motlakase e tla ba 9 756 km, mme diteishene tse tlasa tla motlakase di tla jara motlakase wa 42 470 MVA.

Ho tloha qalong ya lenaneo lena la atolositsweng la phephelo ya motlakase, ho bile le keketseho ya tlhahiso ya motlakase ya 6 137 MW, le mela e tsamaisang motlakase ya 5 659 km le bokgoni ba ho jara motlakase diteishenene tse tlasana ba 655 MVA. Ho fihlela ho lena le hodimo lenaneo le hlahitse ditjeo tsa diranta tse dibillione tse 251 (ho se kenyeletswe ditjeo tsa kadimo ya tjhelete), mme hona jwale kakaretso ya ditjeo tsa ho phetha lenaneo e lebeletswe ho fihla ho diranta tse dibillione tse 348 (ho sa kenyeletswe ditjeo tsa kadimo).

Ingula, ka lebaka la kotsi e hlhileng ka la 31 Mphalane 2013, kgatelopele e ile ya sitiswa haholo ka dikgwedi tse ka fihlang ho tse 12. Karolo ya 54 ya mosebetsi wa polokelo e ile ya phahamiswa ka ho feletseng ka Lwetse 2014, mme sena se dumeletse mosebetsi o etswang ka tlase hore o qadiswe hape. Letsatsi le lebeletsweeng la ho momahanya tshebetso le yuniti ya pele ke Pudungwana 2015, mme diyuniti tse setseng di tla latela hoo e ka bang ka nako ya dikgwedi tse pedi dipakeng, ka mora moo.

Eskom e leboha mosebetsi wa bahlahisi ba matla a motlakase ba ikemetseng (di-IPPs) bakeng sa mmara wa motlakase wa Afrika Borwa mme e tswela pele ho hlophisa hore ba kgone ho kena mmarakeng ona. Kakaretso ya phephelo ya motlakase wa 4 280 MW e fuwe di-IPP ho tloha ka la 30 Lwetse 2014.

Phuputso ya Duvha yuniti ya 3 mabapi le ketsahalo ya kgatello ya moya (pressurisation) e etsahetseng ka la 30 Tlhakubele e kenyeleditswe. Ditaba tse ding tse ngata di ile tsa

kenella ka lebaka la ketsahalo ena ya kगतello ya moya. Re na le leano la bokena-dipakeng mme ho tla ithuta haholo ho etsa bonnete ba hore ketsahalo e tshwanang ha e etsahale nakong e tlang.

Hoo e ka bang ka 12:30 ka Moqebelo wa la 1 Pudungwana 2014, moifo o sebetsang Seteisheneng sa Matla sa Majuba ba ile ba bona ho petsoha tankeng e kgolo ya mashala. Batho ba ile ba tloswa sebakeng seo mme ka 13:12, tanka ya mashala e ile ya wa. Ha ho ditemalo tse tlalehilweng. Ka lebaka la ho wa hona, phepelo ya mashala bakeng sa diboilara diyuniting tse ngata e ile ya kgaotswa, mme matla a motlakase a ntshwang seteisheneng sena a ile a fokotseha ho ba ka hodimo feela ho 600MW. Motlakase o ile wa kgaolwa ka Sontaha sa la 2 Pudungwana 2014 ho baballa mashala Seteisheneng sa Matla sa Majuba le metsi polanteng e pompang metsi a bolokilweng moo, e le hore ho fihlellwe ditlhoko tsa motlakase bakeng sa dibeke tse latelang le ho thibela ho senyeha ho feletseng ha sistimi le *blackout*. Phuputso mabapi le ketsahalo ena e tswela pele, mme ho lebeletswe hore e tla phethelwa hoo e ka bang dikgwedi tse tharo ho isa ho tse tshelletseng.

“Boikarabelo bo behilweng mahetleng a Eskom ke ho fana ka motlakase le ho thusa ho matlafatsa le ho hodisa moruo wa Afrika Borwa, ho ntlafatsa bophelo ba batho ba dulang naheng ena le lebatoweng lena. Ho fihlella sena, re tshwanetse ho tsepamisa dikelello hona jwale ditabeng tsa rona tsa ditjhelete ho di neha botsitso, ditshebetso, le bokgoni ba rona ba ho atolosa lenaneo lena,” ho boletse Mong Matona.

Moifo wa botsamaisi o tla sebetsa hammoho le Mookamedi e Moholo ka dikgwedi tse latelang mme nakong eo ba tla phethahatsa leano la Eskom le dipakane tsa yona tsa nako e mahareng ho isa ho tsa nako e telele, ho nahanelwa maemo a hona jwale a ka sitisang le menyetla.

“Pele ho bofelo ba selemo sena sa ditjhelete, re tla neha Boto ya Batsamaisi ya Eskom tlhopiso e phahameng, ho kenyeletswa le Komiti ya Botsamaisi e tla nyenyane haholo le ho ba mafolofolo haholo. Tlhophiso ena e tla tsepamisa dikelello katlehong ya tshebetso, kgwebong ya rona e ka sehloohong le dintho tsa bohlokwa tse eteletswang pele tse iphaphathang le ditebello tsa bashwari ba dishere,” ho boletse Mong Matona.

SEPHETHO